

ФОРМУВАННЯ ПРОСОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У статті визначено важливе завдання, яке постає перед загальноосвітніми навчальними закладами: спільно з батьківською громадськістю, іншими соціальними інститутами у процесі свідомої, творчої, моральної діяльності виховати гуманістично спрямовану особистість із стійкою просоціальною поведінкою.

Ключові слова: *просоціальна поведінка, педагогізація середовища, ціннісне становлення, гуманістичний підхід.*

Нова соціальна реальність (загострення економічних, політичних і національних суперечностей) принципово змінила механізм людської взаємодії, пріоритети життєвих цінностей та ідеали, призвела до загального погіршення людських взаємин, зниження рівня як загальної, так і моральної культури. У таких умовах не можна обмежитися “косметичним ремонтом” виховання потрібно радикально переглянути зміст та ідеї, що лежать в основі виховної системи. Сучасній школі потрібні нові концепції, парадигми і технології виховання, що здатні забезпечити повноцінну підготовку учня до життя в суспільстві з новим соціально-економічним устроєм та євроінтеграційним напрямом розвитку нашої держави.

Могутній творчо-стабілізуєчий потенціал має сучасна система виховання загальноосвітнього навчального закладу, в якій свідомо закладена зміна ставлення до людини та самої людини, підвищення її ролі та особистої відповідальності за майбутнє власне, сім'ї, родини, суспільства, людської цивілізації.

Нині увага дослідників звертається на чинники, які формують просоціальну поведінку учня. Сьогодні ми все з більшою очевидністю усвідомлюємо, що виховання має бути головним пріоритетом у діяльності навчального закладу. Гуманна виховна система, моральні чесноти, шанобливе ставлення до дитини, навколишнього світу людської особистості – тільки за таких умов поведінка дитини, її вчинки матимуть потенціал духовного зростання і морального становлення. У цьому разі взаємини стануть основним інструментом виховання і системоутворювальним чинником просоціальної поведінки учня.

Потрібна така педагогіка відносин, основою якої буде нова філософія виховання, що розглядає світ як взаємодію людей, а саму людину як абсолютну цінність, “міру всіх речей”. У сучасно-педагогічній ситуації продуктивною може бути концепція, що реалізує особистісний підхід у вихованні, який орієнтується на особистість дитини, повагу до унікальності і гідності індивіда, розвиток та саморозвиток його природних задатків і здібностей, створення у школі обстановки соціальної захищеності та творчої співдружності.

Ефективними засобами удосконалення відносин можна вважати цілеспрямовану педагогізацію середовища шкільного виховання, навчання ціннісного сприйняття людини людиною, спілкування, уміння співвідносити свою поведінку з поведінкою інших людей, свідоме оволодіння головним

правилом життя (“золоте правило” моральності, просоціальної поведінки): “Стався до людей так, як ти хочеш, щоб вони ставилися до тебе”.

Спільна діяльність у конкретній соціальній системі детермінує розвиток особистості. Однак особистість сама обирає ту діяльність, той спосіб життя, які визначають її розвиток. Інакше кажучи, у процесі життя особистості, її соціальної адаптації визначається перехід від режиму споживання, засвоєння культури до режиму оволодіння нею, творення свого способу життя. Через організацію зовнішньої діяльності можна і потрібно організовувати діяльність внутрішню, яка розвиває психічні процеси. Інтеріоризація відбувається шляхом “присвоєння” психікою структур зовнішньої діяльності під час спільно-розподільчої роботи з її саморозвитку, самовизначення.

Педагогіка гуманізму полягає в тому, щоб допомогти дитині знайти точку опори як утвердження достойного способу життя, основою якого будуть честь, совість, правда, доброта, справедливість, доброзичливість та ін. А все це разом інтегруватиметься у пробудженні в дитини почуття соціальної відповідальності за свої вчинки, своє місце в житті.

Взірцем виховання є гуманістична педагогіка В. О. Сухомлинського, для якого будь-яка дитина була людиною, яка потребує постійної уваги і турботи.

Гуманістичний підхід у вихованні передбачає ґрунтовне знання психології учня, особливо підлітка.

У цей віковий період розвитку і становлення особистості відбувається анатоμο-фізіологічна перебудова організму, пов’язана зі статевим дозріванням, і яка викликає специфічні потреби, до яких дорослі повинні бути особливо уважні. У підлітків розвивається мислення поняттями, що дає можливість більш успішно вивчати і засвоювати основи наук.

Центральним моментом життя учня у цьому віці стає спілкування з однолітками. Кожен підліток намагається зайняти бажане для нього місце в колективі, але не завжди цього може досягти.

Л. Виготський відзначає, що у підлітка домінують шизотомічні риси характеру: замкнутість, відлюдність, аутизм, тобто життя в собі, споглядання себе зсередини, розщеплення психіки [3, с. 156]. Але поряд із цим усі відмічають, що підлітковий вік – це період підйому соціального колективного життя, любові і дружби, прагнення до іншої людини, початок серйозної громадської, суспільно корисної роботи.

Характерною на сьогодні залишається оцінка вчителів, які вважають, що дві третини учнів 7-8-х класів викликають складності у вихованні. При цьому відмічають дуже мало позитивних рис, на відміну від позитивних оцінок учнів 5–6-х класів. Педагоги визначають молодшого підлітка як такого, що розвивається переважно в позитивному напрямі, а старшого підлітка – навпаки, як такого, що накопичує здебільшого небажані негативні риси особистості і поведінки.

І чи не тому сучасний період розвитку школи характеризується різким зниженням рівня соціального комфорту для учнів 5–7-х класів. Як засвідчили наші дослідження, це спричинено переважно помітним зменшенням громадської активності у зв’язку з послабленням (а часто і відсутністю) активністю громадських учнівських організацій. Ці фактори відіграють

особливу роль у житті молодших підлітків, оскільки в цьому віці рівень взаємин з однолітками у процесі різноманітних видів діяльності визначається розширеними громадськими обов'язками, успіхами у навчанні, а також зростанням індивідуальної самосвідомості. У цей період значно зростає соціальний статус підлітка, помітно розширюється коло його обов'язків перед колективом класу і пов'язаних з ним різних форм спілкування. У цьому віці підліток засвоює моральні норми поведінки, оцінює власну моральність, свою соціальну роль у колективі однолітків. Він прагне здобувати повагу і довіру оточуючих.

Недостатність такого спілкування призводить до соціального дискомфорту, до несприйняття школи як бажаної сфери життєдіяльності. Наші дослідження свідчать, що навіть у навчальних закладах із стійким позитивним іміджем половина п'ятикласників до школи ставиться байдуже, 13 % почувають себе у класі самотньо. У 7-х класах останній показник становить 20,1 %. Ці дані достатньо стійкі протягом останніх 15 років, що актуалізує необхідність упровадження особистісно зорієнтованого та гуманістичного підходів до внутрішньої організації навчально-виховного процесу.

Триває накопичення зовнішніх ознак позитивних змін в інноваційному розвитку навчальних закладів. І тільки тоді будуть суттєві зрушення у формуванні просоціальної поведінки учнів, розвиненої свідомості і самосвідомості, коли чільне місце посядуть внутрішні інновації, модернізація функцій управління; осмислене й прогнозоване використання інноваційних виховних технологій; створення та методичне забезпечення функціонування шкільних психологічних служб; модифікація змісту, форм і методів соціально-практичної, ціннісно-орієнтаційної та інтелектуально-дозвіллевої діяльності учнів; інтенсифікація підвищення професійної компетентності вчителів.

Методичну роботи у загальноосвітньому навчальному закладі необхідно організувати за такими напрямками: переорієнтація внутрішнього світу дітей та юнацтва на формування індивідуального досвіду саморозвитку та самореалізації; забезпечення духовно-морального розвитку учнів шляхом включення їх у сферу творчості, оволодіння загальнолюдськими та національними цінностями; перетворення навчально-виховного процесу на соціальний простір самовдосконалення учня; набуття ним досвіду творення світу власного життя; формування позиції, яка характеризується свідомим вибором моделей просоціальної поведінки.

Гуманні відносини – це той “логічний центр” загальної системи педагогічної науки, на основі якого можна конструювати розв'язання проблеми формування особистості, її внутрішнього світу, регуляції поведінки.

Отже, гуманістичне орієнтування ціннісного становлення дитини постає як актуальне завдання педагогічної науки, виховної практики загалом і нашого дослідження зокрема. Попереднє вивчення рівня сформованості громадянських і соціально-культурних цінностей свідчить, що учням притаманні почуття доброти, чуйності, проте гуманістичними переконаннями, почуттями милосердя, терпимості, безкорисливості, взаємоповаги, толерантності, співпереживання володіє лише частина учнів.

Тому перед учителями-практиками загальноосвітніх навчальних закладів стоїть важливе завдання: спільно з батьківською громадськістю, іншими соціальними інститутами у процесі свідомої, творчої, моральної діяльності, яка розгортається під впливом переконання, розвинути, виховати гуманістично спрямовану особистість із стійкою просоціальною поведінкою.

Список використаної літератури

1. Бех І. Д. Виховання особистості : [наук. вид.] / Іван Дмитрович Бех – К. : Либідь, 2008. – 848 с.
2. Божович Л. И. Психология формирования личности : [научн.-практ. пос.] / Лидия Ильинична Божович. – М. : Наука, 1995. – 247 с.
3. Выготский Л. С. Педагогическая психология : [учеб. пособие] / Лев Семенович Выготский; под ред. В. В. Давыдова. – М. : Педагогика, 1991. – 479, [1] с.
4. Виховні системи в контексті життєтворчості особистості. Практико-орієнтований збірник / ред. рада: Г. Терпиловська (гол.), І. Єрмаков, Г. Ковганич. – К. : ТОВ “Енергія+”, 2006. – 188 с.
5. Оржеховська В. М. Взаємодія навчального закладу і сім’ї: стратегії, технології, моделі : [практико-орієнтований навч. пос.] / В. М. Оржеховська, В. І. Кириченко, Г. Г. Ковганич. – Х. : Вид-во Точка, 2007. – 192 с.
6. Оржеховська В. М. Превентивна педагогіка : [навч. пос.] / В. М. Оржеховська, О. І. Пилипенко. – О. : ТОВ “Інтерпрінт”, 2006. – 284 с.

**Г. О. Корсун,
м. Київ**

СТАНОВЛЕННЯ МЕРЕЖІ ЦЕНТРІВ КАР’ЄРИ В НІМЕЧЧИНІ

У статті розглянуто діяльність Центрів розвитку кар’єри в Німеччині, історія їх становлення та специфіка завдань, які вирішуються ними в умовах Болонської реформи.

Ключові слова: Центр розвитку кар’єри, університетські центри кар’єри.

Впродовж останнього десятиліття в Україні відбуваються значні зміни в сфері загальної середньої та вищої освіти, які зумовлюють необхідність удосконалення традиційних форм і методів виховання та розвитку майбутніх спеціалістів, формування у них готовності до вибору майбутньої професії й побудови реалістичної та дієвої професійної кар’єри.

Оскільки наша держава вже визначила орієнтир на входження в освітній простір Європи і здійснює сьогодні модернізацію системи освіти в контексті європейських вимог, то видається важливим вивчення досвіду організації профорієнтаційної роботи країн, членів Європейського Союзу. Серед таких країн, досвід яких не був проаналізований та висвітлений у вітчизняній науковій літературі, належить і Німеччина, яка має суттєві теоретичні і практичні здобутки у підготовці шкільної молоді до професійного самовизначення.

На сьогодні в ЄС вища освіта сприймається як базова кваліфікація, яку потрібно оновлювати і підтримувати протягом всього життя. Беручи до уваги, що ринок праці як і освітні системи швидко змінюються і розширюються, молоді люди повинні постійно приймати нові рішення протягом свого трудового життя, швидко реагувати та переключатися з однієї справи на іншу, адаптуватися до нових ситуацій і завжди бути готовим знаходити компроміс